

Ірына Часнок

Мінск

Асаблівасці нарацыі ў *Скарбах жыцця* Максіма Гарэцкага

Скарбы жыцця – развітальны твор Максіма Гарэцкага, які стаў вядомы чытачу толькі ў 1993 годзе. Даследчыкі мяркуюць, што ён напісаны ў 1935–1937 гг.¹ Гэта адметная з’ява ў літаратурнай спадчыне пісьменніка і ў беларускай літаратуры ўвогуле. Стылістыка твора, які сам М. Гарэцкі спачатку думаў назваць *Плачам*², яскрава адрозніваецца ад папярэдне створанага пісьменнікам.

Выключнасць арыгінальнай мастацкай структуры *Скарбаў жыцця* адзначалі А. Адамовіч³ і М. Мушыньскі⁴. Пра пашыраны эмацыянальны дыяпазон і актыўную змену апавядальных ракурсаў у дадзеным творы пісала Л. Сінькова⁵. Даследчыкі неаднаразова звярталіся да аналізу *Скарбаў жыцця*. Але звычайна літаратуразнаўцаў цікавіла найперш вытлумачэнне алегорый і сімвалаў, суадносіны зместу з сучаснай пісьменніку рэальнасцю, філасофская абагуленасць у творы і жанравая прыналежнасць тэксту.

Мы ж ставім у даследаванні наступную задачу: вызначыць нарацыйную стратэгію, што абумовіла арыгінальнасць, павышаную экспрэсіўнасць твора.

Як слушна адзначыў аўтар першай манаграфіі пра М. Гарэцкага (калі не лічыць *Спробу манаграфіі* Антона Адамовіча) Дзмітрый Бугаёў, *Скарбы жыцця* “кожным сваім радком крычаць, пратэстуюць супраць паняволення чалавека, здзеку”⁶. Чаму і як ствараецца такое ўражанне “крыку кожным радком”, дапамагае зразумець вызначэнне нарматыўнай стратэгіі ў творы.

Знакаміты даследчык Вольф Шмід у *Нараталогіі* адзначае, што, як законы наратыўнай, падзейнай прозы могуць распаўсюджвацца на

¹ Т. Г о л у б, *Каментар* [у:] М. Г а р э ц к і, *Выбраныя творы*, Мінск 2009, с. 626.

² Дз. Б у г а ё ў, *Максім Гарэцкі*, 2-е выд., Мінск 2003, с. 228.

³ А. А д а м о в і ч, *Браму скарбаў сваіх адчыняю...*, Мінск 1980.

⁴ М. М у ш ы н с к і, *Падзвіжнік з малой Багацькаўкі: жыццёвы і творчы шлях Максіма Гарэцкага*, 2-е выд., Мінск 2013, с. 491.

⁵ Л. С і н ь к о в а (Корань), *Беларуская проза XX стагоддзя: дынаміка жанравых структур*, Мінск 1996, с. 78.

⁶ Дз. Б у г а ё ў, *op. cit.*, с. 229.

ненаратыўную паэзію (лірычную, непадзейную), так і канстытутыўныя прынцыпы паэзіі могуць распаўсюджвацца на наратыўную (падзейную) прозу¹. На думку В. Шміда, прынцыпы эквівалентнасці (паўтаральнасці таго, што прадугледжвае адначасова як падабенства, так і апазіцыю) і лейтматыўнасці (лейтматыўнасць вылучаецца як асобны прынецп, паколькі ідэнтычнасць, дакладны паўтор элементаў не з'яўляецца эквівалентнасцю²) выкарыстоўваліся ў класічнай рэалістычнай прозе ў якасці прыватнага прыёму, а ў арнаментальнай паводле Шміда (г. зн. паэтычнай, ненаратыўнай) прозе такія з'явы і працэсы ператварыліся ў канструктыўны прынецп³.

В. Шмід знаходзіць інтэрферэнцыю паэтычнага і наратыўнага патэнцыялу ў прозе А. Чэхава, І. Бабеля, Я. Замяціна, а ў беларускай літаратуры мы можам адзначыць такія рысы ў *Скарбах жыцця* М. Гарэцкага.

Звернемся непасрэдна да самога тэксту. У *Скарбах жыцця* выяўляецца шматлікая колькасць эквівалентнасцей на розных фармальных і сэнсавых узроўнях (праблему эквівалентнасці ў класічнай прозе з пункту гледжання рытму аналізаваў Ігар Жук у манаграфіі *Празаічны тэкст: дынаміка рытмавага існавання*⁴; пазней, услед за ім, рабіла спробу падобнага даследавання Н. Пахомчык у артыкуле *Структурныя гамалогіі ў нарысе Міхася Зарэцкага* вясна 1930 года⁵).

Вызначым спачатку фармальныя эквівалентнасці ў *Скарбах жыцця* на ўзроўні прэзентацыі нарацыі.

Адразу на першай старонцы заўважаем наступную фармальную эквівалентнасць – сем сказаў пранумараваны лічбамі. Калі разглядаць іх тэматычную звязанасць, то відавочна, што паміж імі прасочваецца асацыятыўная сувязь.

У гэтых жа сказах вылучаецца эквівалентнасць на ўзроўні сінтаксісу.

Сінтаксічная (пазначана тлустым шрыфтам) і фанічная (курсівам) эквівалентнасць	1. Брам у скарбаў сваіх адчыняю: падходжу і так, падходжу і гэтак, пасяджу, адсапнуся – і зноў адчыняю, псую сабе гумар. 2. Цяжкаявата брама, панурая вельмі, завесы на ёй паржавелі, замок папсаваўся, ключ у замку не хоча круціцца , – замардавала мяне ⁶ .
Сінтаксічная эквівалентнасць	Набыткі злічу . Новай сістэмы замкі на ўсе тайнікі панавешу (524).

Безумоўна, першыя прыведзены прыклад вызначаецца і фанічнай эквівалентнасцю. Такія прыёмы ствараюць адмысловы рытм, садзейнічаюць сугесцыўнасці прозы.

¹ В. Ш м и д, *Нарратология*, Москва 2003.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ І. Жук, *Празаічны тэкст: дынаміка рытмавага існавання: Манаграфія*, Гродна 2003.

⁵ Н. П а х о м ч ы к, *Структурныя гамалогіі ў нарысе Міхася Зарэцкага* *Вясна 1930 года*, "Вестник БГУ" 2013, серія 4: філал., журн., пед., №3, с. 20–24.

⁶ М. Г а р э ц к і, *Скарбы жыцця* [у:] М. Г а р э ц к і, *Выбраныя творы*, Мінск 2009, с. 524. Далей спасылкі на дадзенае выданне даюцца ў тэксце ў дужках.

Разгледзім тэкст далей.

Лексічны паўтор (вылучана курсівам)	<i>О мой край! О мой шлях!</i> (524).
Лексічная эквівалентнасць (вылучана тлустым шрыфтам)	Пагляджу я не рамантычнымі вачыма ... Вялікая пустэча стаіць мне ўваччу ... (524).
Сінтаксічная (тут і ніжэй тлустым шрыфтам) і фанічная эквівалентнасць (курсівам), лексічны паўтор (тлустым з курсівам)	Там пушча, там гай; там бор, там хмызняк; там балота з рэдкім лесам, там сыпучы пясок; вось – стужка вадзяная, вось – голы плех; вось – шэрстка нівы і травы, вось – кучкі, хаткі ... (524).
Лексічны паўтор	Бачу я поле , нуднае поле ... Аднастайнае, шэрае, няўробленае поле (524).
Лексічны паўтор	А каля статку хадзіў я згаладнялы, у бруднай сярмязе, увесь распайсаны, увесь у дзірках... (524)
Сінтаксічная, лексічная, фанічная эквівалентнасць, лексічны паўтор	З гэткаю ж, толькі троху карацейшаю пугаю; з гэткаю ж, толькі троху меншаю жабрачаю торбаю (525).
Сінтаксічная эквівалентнасць, лексічны паўтор	Братка ты мой, братка! (525).
Сінтаксічная эквівалентнасць, лексічны і фанічны паўтор	І ходзіць тая жоўтая, бялявая маргелка сярод вялікага маркотнага поля... Ходзіць яна з трубою па полю, па балоце, па лагу, па кустох-хмызняках, у пушчу і з пушчы – ходзіць ... І ўсё. – Тру-гу-у... Тру-гу-у... Тру-гу-гу... Яна галосіць аб вечнасці. Яна пяе вечна аб вечнасці. – Тру-гу-у!.. (525).
Сінтаксічная і фанічная эквівалентнасць	А ў тым полі ёсць узгорак, а на ўзгорку – гай . Шумяць вечныя бярозы, а пад імі – могілкі . Нудна-шумліва, густа-зялёна ўверсе: шумяць сваімі вялікімі густымі мётламі бярозы ў бязмернасці сусвету. Сумна-кінута, забыта-недагледжана ўнізе: сціраюцца мізэрныя курганкі. Пагнілі, патрупехлі, наваліліся крыжыкі ... (525).
Фанічная эквівалентнасць	Рудая, лычкастая свіння, з доўгім, голым, маршчынаватым хвостом, са шчэццю стаяком на хрыбціне, рохае, рыецца ў сваёй вечнасці ... Вырыла косці – шэрыя, струпехлыя, зямля на іх наліпла; рохкнула і пайшла рыць яшчэ дзе (526).
Сінтаксічная эквівалентнасць, лексічны паўтор, фанічная эквівалентнасць	Бачу я поле, жніво (526). Бачу я высокі, абліты капкамі стол (526). Бачу я высокі, абліты капкамі стол . Драўляныя лыжкі-булдавешкі, нячыстая міска, поліўка ...

	Мала поліўкі... Пахаваная злосць у грудзёх. Адзін цягне пад сябе, другі – пад сябе. І яшчэ раз, і яшчэ так. Гуляюць у перацяжкі. Разламілася міска, палілося... Крык, слёзы. Булдавешка стукнула, мокрая ад поліўкі, па тым, што будзе спакойнае, вечнае, непарушна-акамянелае, а на ім – венчык (526). Чую хрып, скрып (527). Бачу я поўную хату людзей. А ў ёй – новая, белая труна: фуганкам выструганыя шалёвачкі. Бачу я жоўтае, вечнае, невядомае. Венчык на чале. Сашчэпленыя, вымытыя да сіняга, працоўныя рукі (527).
Лексічная эквівалентнасць	Стрыкоча птушачка ў ціхім блакіце светлых нябёс (529). Птушачка ўсё стрыкоча ў ціхім блакіце светлых нябёс (529).
Сінтаксічная эквівалентнасць	О, гора мне, гора мне! (532). Божа мой, Божа мой, – што я там бачыў! (532).

Эквівалентнасць у творы М. Гарэцкага выяўляецца і падчас падзелу ўсяго тэксту на часткі падобнага аб'ёму.

Скарбы жыцця адметныя таксама частотнай лейтматыўнасцю. У творы М. Гарэцкага лейтматывам праходзяць вобразныя акцэнтны на тэме вечнасці і звязаных з ёю хады, шляху, маўчання, холаду, смерці, а таксама выпсы Патмос, збавення.

Рэалізацыя ў тэксце лейтматыву прадстаўлена ў табліцы:

Лейтматыў смерці (вылучана тлустым шрыфтам)	
– Тру-гу-у... Тру-гу-у... Тру-гу-гу...	
Яна галосіць аб вечнасці . Яна п'е вечна аб вечнасці (525);	
Бачу я бясконцы спрадвечны шлях у пустым вялікім полі (526);	
Вечнасць . Хада (526);	
І вечнасць варушыцца ў маёй істоце: ідзі, ідзі! Усе ідуць – ідзі ты (526);	
Ідуць – іду. Узіраюся ў вечнасць (526);	
Булдавешка стукнула, мокрая ад поліўкі, па тым, што будзе спакойнае, вечнае , непарушна-акамянелае, а на ім – венчык (526);	
Мёртвая вуліца. Снег налятае. Нечы конь з саннямі, прывязаны да плоту. Ён спусціў галаву і стаіць. Ён будзе вечна стаяць. А там яшчэ сварацца. Яны будуць вечна сварыцца то перастаючы, то ізноў пачынаючы. Мёртва на вуліцы. А скрыпнула вага пры калодзежы: нехта жыве...	
У сцюдзёнай хаце сакочуць у падпеччы куры... жыццё, вечнае жыццё! (527);	
Бачу я карчму і ком белага холаду ў дзвярох, слізкую падлогу і начлежнікаў на парозе... (527);	
Чую хрып, скрып. Капашэнне ў вечнасці . А гэта — адзін этап. І ўсё! (527);	
І ты – круціся! Вырві маркоту з свайго сэрца і круціся, круціся! Музыка варушыць у табе вечнасць – вечна маркотную, часам вясёлую.	
Дык круціся ж, круціся! Не зняважыш гэтым вечнасці . Бо і яна ў табе, і ты ў ёй. Не выскачыш – круціся! (527);	
Бачу я поўную хату людзей. А ў ёй – новая, белая труна : фуганкам выструганыя шалёвачкі.	
Бачу я жоўтае, вечнае, невядомае. Венчык на чале. Сашчэпленыя, вымытыя да сіняга, працоўныя рукі (527);	

Гоман сціха-пакорны. Пах ладану і мёртвага цела. Полымя ад жоўтых свечачак: у полімі – вечнасць... Выюць, галосаць. Па ім, па сабе плачуць. Рухаюцца ў пустэльні, у вечнасці. Адказу няма. Вечнасць, маркота (528);
Лес ад коллейка, лес ад чарапочкаў. Вал на вал... (528); І скрыўленыя набок санкі ў крыві; рот вечна смяецца – мёртвы. Скручанае цела. І яшчэ такі, і яшчэ. Наўзнак, на баку, з падвёрнутымі рукамі, з падкорчанымі нагамі, ракам, ніц... Трупы падарожнікаў (528);
Вечнасць. Жуда. Тое, што завуць: Бог, любоў, павіннасць, праўда, ідэал – усё яно дробенька круціцца ў вечнасці , і туды і сюды, і так і гэтак. Забіты гняды конь, як гара, выдубіў ногі, выставіў проста ў вечнасць (528);
Там далёка, у хатках, чакаюць. Чакаюць, чакаюць... Вечна!.. (528);
А сумныя вятры вечных прастораў шумяць-шумяць... (529);
Павялыя васілёчкі, што яна любіла, што яна збірала, – рукі нячыстыя чапалі. Ныла мне вечная рана (529);
Жоўтыя, мёртвыя твары... Мерклыя, згаслыя вочы... Ходзяць – трупы жывыя... І зацягнулі па-вясельнаму жудасную мёртвую песню (531);
Страшны бой у мяне быў... Хлопец худы і доўгі, бедны, з гусінаю шыяю, дроцікам мне ў левы бок, дзе сэрца, моцна кінуў, раніў мяне смяртэльна... (531);
Ды сам я – ранены смяртэльна... (531); Мой жа ты вечны аптымісце! (532);
Роўналежныя лініі – вечнасць. Яны перасечаны тут – гэта моц, што сэрца гартуе... (532);
Успомні пра выспу Патмос! Там ратунак, збавенне! (532);
Сцюжна мне, дымна мне жыць! Многа мерцвякоў я ўбачыў (533);
У жудасці смяртэльнай упнуўся я нагамі на тым страшным парозе... І ўбачыў, з жахам убачыў, што там пад столлю... ужо... два... чорныя... мяшкі... (534);
Едуць, едуць паязджане! Едуць, едуць госці дарагія! У кашулях вышываных... Круглымі вачыма глядзяць. Пахам тлену павеяла на мяне (535);
Бачыў я вялізарныя піраміды белых цёртых касцей. Бачыў я каналы, поўныя тухлай крыві (538);
Я ж толькі думаў: “ Няўжо восень прыйшла?..” І нічога не ўбаяўся... (539);
Едзь у залатым чоўне на выспу Патмос (540);
Лягу я, скамянею (542);
І думаў я пра смерць сваю і пра Бога свайго. Смерці прыходу чакаў пакорна і панура, як вол даўбні. І не ведаў: блізка ўжо яна, даўбня тая, ці далёка (548);
Далёкая выспа Патмос! Там прытулак... (548);
Горка мне было, што песень хаўтурных не пачую , што гутарак спачувальных не будзе (548);
Будзеш на выспе Патмос. Восплачеш і возрыдаеш горько... І паглядзіць яна весялей на цябе. І палягчэе табе. Усё жыццё праяцела , як адзін дзень. Усё яно – як на далоні. Восплачу і возрыдаю... (549);
Браму скарбаў сваіх зачыняю (550);
І да смерці сябе рыхтаваць я ўмею. Каб прыняць яе меч хоць калі, і без пары, і без усякай патрэбы. Дык слава жыццю! Слава і смерці! (550)

З прыведзеных прыкладаў вынікае, што вечнасць найчасцей у творах звязваецца з рухам. Напрыклад, вобраз-канцэпт “трупы падарожнікаў” відавочна звязвае матывы шляху і вечнасці.

З ростам колькасці эквівалентнасцей, паўтораў, з кожнай матэрыялізацыяй у мастацкім слове лейтматыву ўзрастае экспрэсіўнасць у творы, узмацняецца ўздзеянне на чытача.

Пашыраная эквівалентнасць выкарыстоўваецца для эмацыянальнага ўздзеяння ў народных плачах, галашэннях (трэнасах), якія часта характарызуюцца спантаннасцю і наяўнасцю ў іх ладу нейкага спрадвечнага паэтычнага мыслення і досведу. У *Скарбах жыцця* выкарыстанне такіх прыёмаў абумоўлена знаходжаннем пісьменніка падчас напісання твора на мяжы жыцця і смерці. Наратар у творы М. Гарэцкага тоесны суб'екту – аўтабіяграфічнаму апаведачу. Выкарыстанне паэтычных структур у дадзеным тэксце сведчыць не пра імкненне ўпрыгожыць форму, а пра эмацыянальнасць і пачуццёвасць, якая (звычайна, у родава-жанравай норме) прэвалюе ў лірыцы, а не ў эпасе.

Сінтаксічная (тлустым шрыфтам) і лексічная (курсівам) эквівалентнасць, лексічны паўтор (тлустым курсівам)	Што я такою моцаю зраблю? ... Каго ж я такою моцаю адалею? ... Як жа я такою моцаю свет заваюю? (529)
Сінтаксічная (тлустым шрыфтам) і лексічная (курсівам) эквівалентнасць, лексічны паўтор (тлустым курсівам)	Колькі там ходаў, колькі там выхадаў, высокіх і нізкіх, шырокіх і вузкіх, светлых і цёмных, ходаў і выхадаў жыцця... Якімі ж ходамі было мне пайсці? Лёс мой – на ростанях <i>стаяць</i> , пэўных дарог сваіх <i>не ведаць</i> , у лесе думак і ўчуццяў <i>блудзіць</i> ... Я клін у сабе нашу. Клін у мяне ўвагналі... (530).
Сінтаксічная, лексічная (тлустым шрыфтам), фанічная эквівалентнасць (курсівам), лексічны паўтор (тлустым курсівам)	Судзі мяне, судзі мяне кожны і ўсякі! Судзі мяне судом сваім, і кожным і ўсякім... Карай мяне карамі сваімі, карай... (530).
Сінтаксічная (тлустым шрыфтам), фанічная (курсівам) эквівалентнасць, лексічны паўтор (тлустым курсівам)	Стрэхі мае цяклі. Жытло маё гніло. Паліва маё хутка згарала. Агонь жа мой гарэў вельмі цмяна. Дровы мае былі сырыя (530).
Лексічны паўтор	Цёмна ў яме глыбокай, цёмна! (532).
Лексічны паўтор	маці мая чорнае жыта дажынае, чорныя снапы зносіць... Маўчыць. Тугу сваю чорную хавае (532).
Лексічны паўтор	А піла скрыгоча, скрыгоча... Мучае мяне, мучае... (533).
Лексічны паўтор (тлустым курсівам), лексічная	І няма краю ходу майму, няма...

эквівалентнасць (курсівам)	Так хочацца ў цёплае , так хочацца на мяккае . І каб не чуць, не бачыць подлых вар'ятаў. Чаго яны крычаць? Чаго галосцяць? (533).
Лексічны паўтор	Ад радасці я плакаў у думках сваіх. Ад радасці я дыхаў-дыхаў... (534).
Лексічны паўтор	Мусіў устаць. Мусіў ісці (535).
Лексічны паўтор	на беражку сядзеў, сядзеў нерухома... (535).
Лексічны паўтор (тлустым курсівам), сінтаксічная эквівалентнасць	Едуць, едуць паязджане! Едуць, едуць госці дарагія (535).
Лексічная (курсівам) і сінтаксічная эквівалентнасць (тлустым шрыфтам)	Было сонца і быў дождж , дзень і ўжо вечар, а я ўсё хаджу , усё шукаю , – і нічога не знаходжу. Нідзе не прымаюць мяне, нідзе не пускаюць мяне... Хаджу, шукаю , – і нічога не знаходжу (536).
Лексічная (курсівам) і сінтаксічная эквівалентнасць, лексічны паўтор (тлустым курсівам)	Трэба ўзвесьліцца. Трэба імпэты свае паказаць. Яшчэ ж ты на сонейку не мерзнеш. Яшчэ ж ты не зусім акалеў, не зусім адубеў... (536).
Сінтаксічная эквівалентнасць	І хацелася адварнуцца [мне] ад гэтых катлоў з мясам, ад гэтых сталоў з пшанічнымі пірагамі і ісці ў пушчы драмушчы, у самыя нетры, на мох, на балота, на дзікую купіну (536).
Сінтаксічная эквівалентнасць, лексічны паўтор	Сонца было такое гарачае , дзень быў такі цёплы! (537).
Сінтаксічная эквівалентнасць	Чуў я цела сваё – трывалым ад дзядоў і прадзедаў маіх. Думаў я , што трэба мне толькі лячыць свой дух... (537).
Сінтаксічная эквівалентнасць, лексічны паўтор	Хацеў прасіць як мага прыгажэй, але язык мой адрантвеў і не слухаў мяне. Хацеў прасіць як мага мудрэй, але думкі мае былі тады – як пнеў і карчэў з нетраў цёмнага лесу (537).
Сінтаксічная эквівалентнасць (тлустым шрыфтам), лексічны паўтор (тлустым курсівам)	І ўспомніў я маці сваю на падоле, і сябе – маладога і здаровага. І ўспомніў бацьку свайго, што лёс яго – вяроўкі віць, і сябе – вясёлага і бесклапотнага. Успомніў малако і кісель у хаце сваёй, і сябе – у мінулым... І ўсё прымаў, прымаў... (538).
Лексічны паўтор, сінтаксічная эквівалентнасць	Бачыў я вялізарныя піраміды белых цёртых касцей. Бачыў я каналы , поўныя тухлай крыві ... Бачыў я там налпу саміцу (539).
Лексічны паўтор	Мазгі мае сохнуць, асацыяцыі мае блекнуць (539).
Лексічная эквівалентнасць (курсівам)	Хто ўспомніць мяне ў ганьбе і выгнанні? Хто прышле мне пару цёплых слоў. Ніхто, ніхто... (540).
Сінтаксічная, лексічная эквівалентнасць, лексічны паўтор	...і гром не грыміць , і дождж не ліе , толькі трошачку кропіць на ўспамін. І пажар не тут, а гдзесьці далей, гдзесьці там... І туды праняслася граза.

	І з роўным <i>сэрцам</i> , і з <i>ціхім сэрцам</i> разважаў я аб сутнасці з'яў жыцця (540).
Лексічны паўтор	І ў родным садзе я <i>стаяў</i> , каля дулі старой. <i>Стаяў-глядзеў, стаяў-глядзеў...</i> Дзівіўся... (540).
Лексічны паўтор	<i>Багатае-багатае</i> кіно было ў мяне перад вачыма (540).
Сінтаксічная эквівалентнасць, фанічная эквівалентнасць (курсівам), лексічны паўтор	Нуду <i>маю табе</i> не разагнаць. Думак <i>маіх табе</i> не ўзвесяліць. Сэрца <i>майго</i> нічым <i>табе</i> не суняць (542).
Лексічны паўтор	<i>Быў</i> я ў гэтай вялікай стадоле, <i>быў</i> я ў гэтым высокім манежы (542).
Лексічны паўтор, сінтаксічная эквівалентнасць	<i>Помніў</i> жыта, <i>помніў</i> песню. Буйнасць сваю маладую <i>помніў</i> ... І <i>развітаўся з надзеямі</i> . Рэторта мая трэснула. Тормаз мой страшна засіпеў і выпусціў пару. <i>І развітаўся я з надзеямі</i> (542).
Лексічны паўтор	Так <i>замкнуў</i> я душу сваю, <i>замкнуў</i> . Ад усяго свету, ад усіх людзей, і ад самых блізкіх, і ад самога сябе, – <i>замкнуў</i> ... (544).
Лексічная эквівалентнасць (курсівам)	А хто ж там <i>ходзіць</i> , а хто ж там <i>бродзіць</i> па гэтых снегавых прасторах на месячным святле? Мядзведзь <i>ходзіць</i> , Пралеску <i>водзіць</i> ... (544).
Сінтаксічная, лексічная (курсівам) эквівалентнасць, лексічны паўтор (тлустым курсівам)	<i>Калі гэта было, што</i> з вялікім імпэтам на самае <i>неба</i> , на іншую зорку, у вокамгненне я ўзлятаў, і на зямлі белымі і лёгкімі крыламі сваімі <i>рэз</i> у? <i>Калі гэта было, што ішоў</i> я, мазурку <i>танцуючы</i> ? <i>Калі было гэта, што не хадзіў</i> я, а <i>бегаў</i> , не датыкаючыся нагамі <i>зямлі</i> , шырачэзнымі крокамі? (546).
Сінтаксічная (тлустым шрыфтам) і фанічная эквівалентнасць (курсівам), лексічны паўтор (тлустым курсівам)	<i>Карак мне балей. Сярэдзіна мне балела. Ныркi мне балелi.</i> <i>Грудзі мае</i> запалі <i>і нылi і нылi</i> , а кадрылю сваю <i>гралi а гралi</i> . Кашыляў, як у кадушку. <i>Сэрца маё</i> мазурку танцавала (546).
Лексічны паўтор, фанічная эквівалентнасць	<i>Агонь</i> яе не паліў. Забыты, згублены <i>агонь</i> ... (546).
Фанічная эквівалентнасць	Сядзець мне было <i>мулка</i> : мала мяса засталася ў мяне (547).
Лексічны паўтор	<i>Ніхто не ведаў, што</i> гора ў мяне. <i>Ніхто не ведаў, што</i> цяжка мне. <i>З кім мне было</i> гора падзяліць? <i>З кім мне было</i> цяжкасць аблягчыць? (548)
Лексічная і сінтаксічная эквівалентнасць	<i>Сядзеў, як квактуха на яйках. Але яйкі мае былі баўтуны, і не бачыў я сабе ад іх прыплоду.</i> <i>Лятаў, як пчолы па красках. Але краскі мае пагорклі, і не сабраў я сабе мёду з іх</i> , салодкага мёду (547).
Лексічны паўтор, сінтаксічная і фанічная (курсівам) эквівалентнасць	<i>Цёмен стаў мой</i> свет. <i>Цесен стаў мой</i> кут. Канец мне прыйшоў... (547).

Прыведзеныя ў табліцы згрупаваныя тэкставыя прыклады сведчаць пра тое, што *Скарбы жыцця* М. Гарэцкага вылучаюцца частотнай лейтматыўнасцю, паўтаральнасцю і пашыранай эквівалентнасцю.

Наратыўная гісторыя ў *Скарбах жыцця*, безумоўна, ёсць. Гэта гісторыя перажытага – гісторыя вытрыманых здзекаў і пакут, “апошняга прычасця”, падрыхтоўкі апаведача да сыходу ў вечнасць. Якраз падзейнага плану тычацца алегорыі і сімвалы, зашыфраваныя ў творы. Але ў дадзеным выпадку на наратыўную гісторыю накладваюцца пэўныя паэтычныя прыёмы, і магчымасці тэксту ад гэтага толькі павялічваюцца. Гісторыя набывае адметнае (экспрэсіўнае і экспрэсіянісцкае) гучанне. Як піша В. Цюпа, “інтрыга гісторыі і наратыўная канструкцыя расповеду пра яе – два бакі адзінай камунікатыўнай стратэгіі”¹.

Апавядач імкнецца ўсвядоміць прычыны абставін, якія склаліся, свайго становішча, у адметнай форме. Мы бачым арганічнае спалучэнне аповеднасці і паэтычных прыёмаў. Пры тым аповед захоўвае свой псіхалагізм і ніколі не ператвараецца ў “пустую” форму.

Адбор падзей у *Скарбах жыцця* абумоўлены не толькі наратыўнай гісторыяй, але і ўнутранай, вельмі эмацыянальнай матывацыяй тэксту. Любыя нязначныя сэнсавыя разрывы пераадольваюцца ў творы, дзякуючы эквівалентнасцям, паўторам і лейтматыўнасці.

Такім чынам, ключавой наратыўнай стратэгіяй *Скарбаў жыцця* выступае інтэрферэнцыя паэтычнага (арнаментальнага паводле В. Шміда) і сюжэтаўтваральнага, аповеднага. Гэта спрыяе надзвычайнай экспрэсіўнасці глыбока філасофскага (з экзістэнцыйнай нотай) і алегарычнага твора. Дадзеная наратыўная стратэгія рэалізуецца ў тэксце з дапамогай пашыранай эквівалентнасці, паўтараў, частотнай, матэрыялізаванай у мастацкім слове, лейтматыўнасці.

Iryna Chasnok

Peculiarities of Narration in *Treasure of Life* by Maxim Garetsky

A b s t r a c t

The article focuses on the development of a narrative style in the prose of Maxim Garetsky. It examines a specific narrative strategy, and namely poetic (or ornamental according to W. Shmid) and prose interference revealed in the structure of the story *Treasure of Life* by Maxim Garetsky. The analysis includes the problem of extended equivalence, leitmotifs, and repetitions as foundations of the expressive style in prose.

¹ В. Т ю п а, *Нарратологический анализ [у:] Анализ художественного текста: учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений*, 3-е изд., Москва 2009, с. 304.